

KÉT NAP ALATT HÁROM REQUIEM

A kétnapos keresztény ünnep (november 1-je: Mindenszentek napja, 2-a: halottak napja) a halottakra való emlékezés idejévé vált, s mint olyan, egyaránt megmutatkozik a temetőlátogatás általánossá válásában, mint a koncertéletben a gyászmise-kompozíciók gyakori műsorra tűzésében.

Requiem – e műfajmegjelölő címhez a legtöbb zenebarát elsőként Mozart és Verdi ikonikus kompozícióját társítja. A Müpa programjain végigtekintve, tudatosnak és tervszerűnek tűnik, hogy a legnépszerűbb művek mellett a ritkábban hallhatókat is felidézzék október utolsó napjaiban. 2025. november 1-jén két gyászmise-kompozíció szerepelt egyazon hangverseny műsorán: Michael Haydn és Antonio Salieri azonos hangnemű (c-moll) alkotása. Michael Haydn Schrattenbach hercegérsek halálára komponálta 1771-ben, a bemutatón a zenekarban a két Mozart (apa és fia) is játszott. Az élmény életre szólónak bizonyult: a műgonddal komponált gyászmise hallhatóan előképnek bizonyult Mozart számára Requiemjének megírásakor. A szép dallamok, a frappáns megoldások beleégtek a zseni lelkébe... Éppen ezért, Michael Haydn alkotásának érzékeny közönség jutott: a Mozart-mű ismerete akár első hallásra is sajátos otthonosság-érzetet kelthetett a hallgatóban.

Giov. Michele Haydn

Antonio Salieri

Salieri Requiemjének (s egyáltalán: bármely művének) műsorra tűzése rendkívül aktuális ebben az évben, hiszen születésének 275., halálának pedig kerekén 200. esztendejét írjuk. Érdeemes tehát „felzárkózni” ahhoz a rehabilitáló folyamathoz, amelynek első jelentős gesztusát 2003-ban megjelentetett albumával Cecilia Bartoli tette (majd a folytatásban, 2008-ban Diana Damrau felvételén hét remek koloratúr-ária vált hozzáférhetővé). Salieri legjelentősebb szakrális műve 33 évvel később készült, mint Michel Haydné.

A november 1-i hangverseny előadók szempontjából a „találkozások napja”: az Orfeo Zenekarhoz a fennállásának 20. évét ünneplő, Prágában alapított Collegium Vocale 1704 társult, az est dirigenseként Howard Williams-t köszönthettük (az idősebbek emlékezhetnek: 1989–1993, majd 1996–2000 ő volt a Pécsi Szimfonikus Zenekar vezető karmestere és művészeti igazgatója). Szólistaként a megbetegedett Pasztircsák Polina helyett Szutrély Katalin énekelt, partnere a német-magyar zenészcsaládból származó Corinne Scheurle, Horváth István és a főként operaénekesként ismert Konstantin Fedotov volt. A vendégdirigens biztos kézzel tartotta össze az előadókat, tanítanivaló, ahogyan gazdaságosan bánt mozdulataival. A formai felépítés áttekinthetőségét leginkább a dinamikai megtervezettséggel biztosította (feltűnő, már-már romantizáló kontrasztokkal). Mind a kórus, mind a szólisták részéről hallottunk szép melodikus részleteket, és élvezhettük a polifon szakaszok áttekinthető építkezését. Külön örömet jelentett, hogy – ellentétben a napjainkban már-már általánossá váló – gyakorlattal, ezúttal nem olaszos kiejtéssel énekelték a latin szöveget. A Michael Haydn mise rutinos újrarájátszásnak tűnt, a Salieri-kompozíció esetében viszont nem hatotta át az interpretációt a mű értéke iránt vállalt meggyőződés.

Sir Karl Jenkins (Wales, 1944)

Egy nappal korábban a Zeneakadémia Nagytermében Sir Karl Jenkins Requiemjét hallhattuk. A MÁV Szimfonikus Zenekar személyes ismerőseként tarthatja számon a zeneszerzőt: ő vezényelte 2011-ben az Arany János balladájára komponált, A walesi bárdok című kantátájának ősbemutatóját, majd 2019-ben a szerző 75. születésnapja tiszteletére adott koncertet a zenekar, ugyancsak a Müpában. A 2004-ben komponált, s éppen két évtizede bemutatott Requiem több korosztály érdeklődését felkeltette, a koncerten több generáció képviselői voltak jelen, a kisiskolásoktól a dédszülő-korosztályig.

A gyászmise előadásában a zenekarhoz az ELTE Bartók Béla Énekkara csatlakozott, az est karmestere az ELTE Művészeti Együttesének igazgatója, Kovács László volt, aki jelentős múlttal rendelkezik a kortárs kompozíciók bemutatásában és előadásában. Érthető módon Jenkins műve került az érdeklődés fókuszába, s a mű iránti lelkesedés hatotta át az egész előadói gárdát is. A zenekarhoz és énekkarhoz a megbetegedett Kriszta Kinga helyett bravúros beugrással Megyimórecz Ildikó társult, valamint a Magyar Rádió Gyermekkórusának egy tagja, Takács Ádám. Maximális jelenléttel vett részt a mű megszólaltatásában valamennyi közreműködő, s egyaránt jól járt az a hallgató, aki „csak” hallgatta a felcsendülő tételeket, s az is, aki közben korábbi zenei emlékei-tapasztalatai között akarta elhelyezni a különleges kompozíciót. Jenkins művében a hagyományos latin szövegbe (amelyet olaszos kiejtéssel énekeltek) öt japán halálhaiku ékelődött. Aki a műsorfüzetben közzétett szövegkönyvet is tanulmányozta, felfedezhette a tartalmi párbeszédet Kelet és Nyugat között, a véges földi élet és az öröklét kettősségének szemléletbeli „ütköztetését”. Izgalmasnak hatott a szövegkezelés, és lekötötte a figyelmet az a hangszínvarázs is, amelyet a hagyományos szimfonikus zenekari hangzáshoz társuló tradicionális japán és arab hangszerek szerepeltetésével ért el. Aki tehette, próbálhatta megkeresni a különleges „hangforrásokat”, élvezve az élő előadás ama többletét, hogy a hallgatnivalóhoz látnivaló is járul. (Pernye András gyakran felemlítette, hogy a zene: vizuális művészet.) A Nagyterem-kínálta lehetőségeket kihasználva, a térélményt növelte, hogy a két szólista egy szinttel a pódium felett kapott helyet. Hangszínvarázs, izgalmas ritmusvilág, ráadásul a gondolatiság: mindez együtt emlékezetes élménnyről gondoskodott. És aki nem feledkezett bele a gyönyörködésbe, észlelhette, hányfajta kötődése van a zenei múlthoz, a korábbi stílusok valamelyikéhez, netán hatásos egyedi szerzői megoldásokhoz Jenkinsnek. Ezek a szálak, afféle vegyiérték-karokként, titkon megkönnyítik annak az otthonosság-érzetnek a megjelenését, amely hatására a hallgató személyében megszólítottanak érezheti magát.

Korántsem lehetett könnyű a műsortervezés, vagyis, annak eldöntése, hogy mi szerepeljen még az est műsorán. Lehet magyarázatot találni arra, hogy miért éppen Mahler V. szimfóniájának gyönyörű 4. tételére esett a választás, ám utólag úgy tűnik, nem volt túl szerencsés ez a döntés. Az érzelemdús tétel (Mahler szerelmi vallomása feleségének, Almának) akár kontrasztáló bevezetésként is szolgálhatott volna a 20. századi „posztmodern” requiemhez. A Trisztán-idézet a szerelem és halál „elválaszthatatlanságára” utal, így módon a vallomásos hang ugyanahhoz a gondolatkörhöz vezetett, amellyel érdemben foglalkozik Jenkins műve is. Azonban mind a pódiumon, mind a nézőtéren a „várakozás” vált eluralkodóvá, így a vonószekarra és hárfára komponált Adagietto inkább csak újrajátszása illetve újrahallgatása lett a tételnek, nem pedig átélés által elmélyített, maradandó hatású zenei élmény.

Fittler Katalin